

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 3267/97

בג"ץ 715/98

בפני:

כבוד הנשיא א' ברק
כבוד המשנה לנשיא ש' לין
כבוד השופט ת' אור
כבוד השופט א' מצא
כבוד השופט מ' חשין
כבוד השופט י' זמיר
כבוד השופטת ט' שטרסברג-כהן
כבוד השופטת ד' דורנר
כבוד השופט י' טירקל
כבוד השופטת ד' ביניש
כבוד השופט י' אנגלרד

העותרים בבג"ץ 3267/97:

ח"כ אמנון רובינשטיין ואח'

העותרים בבג"ץ 715/98:

רס"ן (מיל") יהודה רסלר ואח'

נ ג ד

המשיב בבג"ץ 3267/97
ובבג"ץ 715/98:

שר הבטחון

בקשה להארכת מועד ההשעיה

בשם העותרים בבג"ץ 3267/97:

עו"ד רענן הר-זהב; עו"ד ליאור כץ

בשם העותרים בבג"ץ 715/98:

עו"ד י' רסלר

בשם המשיב בבג"ץ 3267/97
ובבג"ץ 715/98:

עו"ד עוזי פוגלמן

החלטה

1. בפסק דינו (מיום 9.12.1998) הצהרנו כי פעולתו של שר הבטחון בענין דחיית השירות של בחורי ישיבה ש"תורתם אומנותם" אינה כדין. עם זאת הוספנו, כי יש מקום להשעות את תוצאות החלטתנו. בנמקנו החלטה זו, ציינו:

"אין אפשרות מעשית לשנות את המצב הקיים בענין זה, זמן רב כל כך, מהיום למחר. יש לאפשר לשר הבטחון או לכנסת לקיים דיון ענייני ומסודר בסוגיה זו על כל השלכותיה. זאת ועוד: אם יוחלט על שינוי המצב הקיים, יש להכין את המסגרות הנדרשות לכך. אין כל אפשרות לעבור בין יום מההסדר הקיים להסדר חלופי. בנסיבות אלה, אין כל אפשרות לקבוע כי ההסדר הקיים בטל באופן מיידי. עלינו להשעות את תוצאות החלטתנו".

בעקבות זאת קבענו תקופת השעיה של שנים-עשר חודשים אשר תחל מעת פסק דינו, כלומר עד ליום 9.12.1999. לפנינו בקשה של שר הבטחון להאריך את מועד ההשעיה בחצי שנה, עד ליום 8.6.2000.

2. בנמקו את בקשתו עומד שר הבטחון על ההתפתחויות הבאות. בסמוך לאחר מתן פסק דינו התפזרה הכנסת. הבחירות לכנסת ולראש הממשלה נערכו במאי 1999. בנסיבות אלה, לא נדונו השלכות פסק דינו בכנסת ובממשלה עד שהממשלה החדשה נכנסה לתפקידה, בחודש יולי 1999. ביום 22.8.1999 מינה ראש הממשלה ושר הבטחון ועדה לגיבוש הסדר ראוי בנושא גיוס בני ישיבות. בוועדה מכהנים תשעה חברים. השופט (בדימוס) צ' טל מונה לעמוד בראש הוועדה. הוועדה נתבקשה לסיים את עבודתה בתוך תשעים יום. ראש הוועדה פנה (ביום 11.11.99) אל ראש הממשלה ושר הבטחון ומסר לו, כי נוכח מהות הסוגיה והיקף החומר שהוצג בפני הוועדה, יידרש לוועדה פרק זמן נוסף של כשלושה חודשים, עד להשלמת עבודתה. ראש הממשלה ושר הבטחון נענה לבקשה, והאריך את המועד להגשת המלצות הוועדה עד ליום 29.2.2000, וזאת, כמובן, כפוף להחלטתנו בדבר הארכת ההשעיה. צוין בפנינו, כי עם הגשת המלצות הוועדה יידרש פרק זמן נוסף להליכי החקיקה. בנסיבות אלה, ובהתחשב בכך שלא ניתן בשלב הנוכחי להעריך במדויק את פרק הזמן שיידרש להליכים אלה, נתבקשנו להאריך את המועד בשלושה חודשים נוספים מעבר לזמן שיידרש להשלמת עבודתה של הוועדה. לענין סמכותנו להאריך את מועד ההשעיה של הצהרת אי החוקיות, הופנינו אל החלטתנו בבג"ץ 1715/97 שר האוצר נ' לשכת מנהלי ההשקעות בישראל פ"ד נא(4) 367 (להלן, פרשת מנהלי ההשקעות) בה נותרנו (פעמיים) לבקשת המשיב (שר האוצר) להאריך את מועד ההשעיה שנקבע באותה החלטה.

3. בהתייחס לבקשה להארכת תקופת ההשעיה שבפנינו, ציינו העותרים בבג"ץ 715/98 כי "מבלי להתייחס לשאלת הסמכות ובלבד שתהיה זו הארכת המועד האחרונה" הם מסכימים להארכת מועד כמבוקש. לעומתם, מתנגדים העותרים בבג"ץ 3267/97 לבקשה. הם מלינים על כתב המינוי שניתן לוועדה בראשותו של השופט (בדימוס) טל. לטענתם, אין כל כוונה לתקן את החקיקה ברוח פסק דינו. העותרים מצביעים על שוני בין מצב הדברים בענייננו, לבין מצב הדברים שעמד בפרשת מנהלי ההשקעות. בין השאר הודגש כי באותה פרשה ציינו בפסק דינו כי ניתן יהיה לפנות אלינו בבקשה להארכת מועד ההשעיה. דברים דומים לא נקבעו בפסק דינו בענין דחיית שירותם של בחורי הישיבה ש"תורתם אומנותם". לטענת העותרים, אין אנו מוסמכים להיענות לבקשתו של שר הבטחון, שכן סיימנו את מלאכתנו.

4. נקודת המוצא העקרונית הינה, כי משניתן פסק דין, מהווה פסק הדין סוף פסוק להתדיינות נוספת בענין נשוא הפסק. זהו העקרון של "מעשה-בית-דין". ביסודו של עקרון זה עומד אינטרס הציבור, וכמותו אינטרס הצדדים להליך, כי יהיה סוף לדיוני משפט וכי ייעשה צדק עם הפרט, שלא יהיה נתון להליכים נוספים בשל אותה עילה או פלוגתא (ראו נ. זלצמן, מעשה-בית-דין בהליך אזרחי 12 (1991)). עם זאת, אין זה כלל בל-יעבור. אינטרס הציבור, המונח ביסוד הכלל, קובע, בין היתר, גם את המקרים בהם ניתן לסטות ממנו. במקרים אלה נתונה לבית המשפט סמכות טבעית לסטות מכלל הסופיות. אחד מאותם מקרים בהם ניתן לסטות מכלל הסופיות הוא המקרה בו בית משפט מצהיר על בטלותו של הסדר נורמטיבי כללי. כדי למנוע היווצרותו של חלל הפוגע באינטרס הציבור, ניתן להשעות את מועד הכניסה לתוקף של הצהרת הבטלות. לעתים ניתן לקבוע מראש במדויק את מועד ההשעיה. אך לעתים מועד זה קשור בגורמים שונים שאין לצפותם מראש. בוודאי כך, אם הדבר קשור בפעילות החקיקה של הכנסת. במצב דברים זה, מוסמך בית המשפט להאריך את תקופת ההשעיה המקורית שקבע, אם מצא שהדבר מוצדק בנסיבות הענין. כמובן, ההשעיה והארכתה הם ענין רציני ביותר. ההשעיה מאפשרת המשכתו של מצב דברים שבית המשפט הצהיר על אי-חוקיותו. יש להשתמש בסעד זה בחירות ראויה (ראו Schachter v. Canada [1992] S.C.R 679). מכאן, שהשאלה הניצבת בפנינו אינה שאלת סמכותנו להאריך את מועד ההשעיה. סמכות ההארכה נתונה בידינו. מכוח סמכות זאת הארכנו את מועד ההשעיה בפרשת מנהלי ההשקעות. השאלה הניצבת בפנינו הינה אם מוצדק הוא, בנסיבות הענין שלפנינו, להאריך את ההשעיה. לשאלה זו נפנה עתה.

5. פסק דינו ניתן ביום 9.12.1998. חצי שנה חלפה בלא שהכנסת או הממשלה דנו בענין, וזאת לאור החלטתה של הכנסת על התפזרותה. הטיפול החל, כאמור, רק לאחר הבחירות (במאי 1999) ועם מינויה (ביום 22.8.99) של ועדת טל. הוועדה התכנסה לישיבתה הראשונה ביום 2.9.99. מאז קיימה הוועדה שש ישיבות.

היא שמעה סקירות מטעם הגורמים השלטוניים, שלהם סמכויות ותחומי אחריות בעניינים בהם עוסקת הוועדה, ובהם משרד הבטחון, צה"ל ומשרד הדתות. נציגי משרד האוצר יופיעו בפני הוועדה בשתיים מישיבותיה הקרובות. כן הופיעו בפני הוועדה אנשי ציבור, מומחים וגורמים נוספים. בנוסף, הוועדה פנתה לציבור, בבקשה לקבל פניות ועמדות בענין נשוא סמכותה. נמסר לנו כי החומר שהצטבר עד כה בידי הוועדה הוא רב. הועדה קבעה ישיבות נוספות להמשך עבודתה. בישיבות אלה ייסקרו נושאים נוספים שבתחומי סמכותה של הוועדה. כן יקוימו דיונים פנימיים בין חברי הוועדה לבחינת הצעות שונות. בהתחשב בכל אלה, נראה לנו כי בקשה לארכה של שלושה חודשים לסיום עבודת הוועדה היא סבירה, ויש להיענות לה.

6. אך טבעי הוא כי עם סיום עבודת הוועדה יידרש פרק זמן נוסף לגיבוש עמדות הממשלה ולקיומם של הליכי חקיקה בכנסת. בקשה לארכה של שלושה חודשים (נוספים) לסיום הליכים אלה נראית אף היא בעינינו סבירה.

התוצאה הינה כי אנו נענים לבקשתו של שר הבטחון. אנו מאריכים את מועד ההשעיה של הצהרת הבטלות עד ליום 8.6.2000.

ניתנה היום, כ"ז בכסלו התש"ס (6.12.99).

ה נ ש י א המ ש נ ה ל נ ש י א ש ו פ ט ש ו פ ט ש ו פ ט

ש ו פ ט ש ו פ ט ש ו פ ט ש ו פ ט ש ו פ ט

ש ו פ ט

העתק מתאים למקור
שמריהו כהן - מזכיר ראשי
/דז/A13.97032670